

RESEARCH ARTICLE / ARAŞTIRMA YAZISI

An Examination of the Relationship between Peer Relationships, Attachment Styles, and Alcohol and Cigarette Use in Adolescents: Sample of Famagusta

Ergenlerde, Akran İlişkileri ve Bağlanma Stilleri ile Alkol-Sigara Kullanımı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Mağusa Örnekleme

Elife Kılbaş Dolu¹ Sertan Kağan²

Abstract:

Experimenting with and using addictive substances such as alcohol and cigarettes corresponds to the adolescence period and can negatively affect the adolescent's life in many ways. In order to help prevent these undesired harmful habits before they starts, risk factors need to be determined. This study examined the relationship between peer relationships and attachment styles as well as alcohol and cigarette use in adolescents. The sample of the research consists of 446 high grade students attending the 9th, 10th, 11th and 12th grades of high school, 242 of whom are female and 204 of whom are male. Information was collected from the participants using the Personal Information Form, Peer Relations Scale and Attachment Styles Scale as data collection tools. In the study, the relational screening model was used to examine the relationship between relevant variables. According to the results of the analysis, the alcohol use level of the students attending the 10th and 11th grades was higher than that of the students attending the 9th and 12th grades and the level of alcohol use of students with high family income was found to be also higher. Yet, their peer relationship levels were found to vary depending on their alcohol use status and it has been observed that students who use alcohol have higher levels of togetherness, closeness, protection and help than those who do not use alcohol. Secure attachment level, which is one of the sub-dimensions of attachment styles, significantly negatively predicts cigarette and alcohol use and reduces these uses. In summary, it has been found that the use of addictive substances such as alcohol and cigarettes is mostly associated with adolescence. In this context, it is recommended that such studies be repeated with larger and more comprehensive samples, that programs be developed to prevent the problem before it starts, and that cooperation between schools and stakeholders be increased.

Keywords: Adolescent, Peer Relationships, Attachment Styles, Alcohol, Smoking.

^{*}This study was presented as a paper on November 18, 2023, at the 24th International Congress on Psychological Counseling and Guidance.

¹MSc., Eastern Mediterranean University, Faculty of Education, Department of Guidance and Psychological Counseling, Famagusta TRNC Cyprus, elifdolu66@gmail.com, Orcid: 0009-0006-2155-1516

²Assoc. Prof. Dr., Eastern Mediterranean University, Faculty of Education, Department of Guidance and Psychological Counseling, Famagusta TRNC Cyprus, sertan.kagan@emu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0931-3647

Author's note: This study is derived from the master's thesis prepared by the first author under the supervision of the second and third authors.

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Elife Kılbaş Dolu, Eastern Mediterranean University, Faculty of Education, Department of Guidance and Psychological Counseling, Famagusta TRNC, Mersin 10 Türkiye, Email: elifdolu66@gmail.com, Tel: 0533-864-0846, Orcid: 0009-0006-2155-1516

Date of Received/Geliş Tarihi: 14.04.2024, **Date of Revision/Düzelme Tarihi:** 02.08.2024, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 02.08.2024, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 25.09.2024

Citing/Referans Gösterimi: Dolu, E. K. & Kağan, S. (2024). An Examination of the Relationship between Peer Relationships, Attachment Styles, and Alcohol and Cigarette Use in Adolescents: Sample of Famagusta. *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 6(3): 213-222

© 2024 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology (www.ktppdergisi.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Alkol sigara gibi bağımlılık yapıcı maddelerin denemesi ve kullanımı ergenlik dönemine tekabül etmektedir ve ergenin yaşamını birçok yönden olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Bu istenmeyen zararlı alışkanlıkların başlamadan önlenmesine yardım sağlayabilmek için risk faktörlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu çalışmada ergenlerde akran ilişkileri ve bağlanma stilleri ile alkol sigara kullanımı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini lise 9, 10, 11 ve 12. sınıflara devam eden 242'si kız, 204'ü erkek 446 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcılardan veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Akran İlişkileri Ölçeği ve Bağlanma Stilleri Ölçeği kullanılarak bilgi toplanmıştır. Çalışmada, ilgili değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucuna göre, 10. ve 11. sınıflara devam eden öğrencilerde alkol kullanımı 9. ve 12. Sınıf öğrencilerden daha yüksek olduğu, aile gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin alkol kullanımının daha yüksek olduğu görülmüştür. Alkol kullanma durumlarına göre akran ilişki düzeylerinin farklılaştığı ve alkol kullanan öğrencilerin birliktelik, yakınlık, koruma, yardım düzeylerinin kullanmayanlara göre yüksek olduğu görülmüştür. Bağlanma stillerinin alt boyutlarından olan güvenli bağlanma düzeyinin sigara ve alkol kullanımını önemli şekilde negatif yönde tahmin ettiği ve bu kullanımı azalttığı tespit edilmiştir. Özetle alkol ve sigara gibi bağımlılık yapıcı bu maddelerin kullanımının daha çok ergenlik dönemiyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu kapsamda bu tür çalışmaların daha geniş ve daha kapsamlı örneklerle tekrarlanması, sorunun başlamadan önlenmesi yönünde programlarının geliştirilmesi okul ve paydaşlarının iş birliğinin artırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ergen, Akran İlişkileri, Bağlanma Stilleri, Alkol, Sigara.

Giriş

Günümüzde evrensel bir sorun olan alkol ve sigara kullanımı, kişinin hayatını birçok yönde olumsuz anlamda etkileyerek bağımlılığa neden olmaktadır. Bağımlılık yapıcı bu maddelerin kullanımının başlı başına verdiği zararın yanı sıra diğer yasal olmayan maddelere geçişte kolaylaştırıcı bir rol oynadığı bildirilmektedir (Öz ve Alkevi, 2018; de la Torre-Luque, Ozeylem, & Essau, 2021; Erdamar ve Kurupınar, 2014). Ergenlik, döneme özgü yaşantılar içeren çocukluktan erişkinliğe uzanan fiziksel, biyolojik, sosyal ve psikolojik değişikliklerin etkisi ile ortaya çıkan gelişimsel kriz yaşama ve riskli davranışlarda bulunma potansiyelinin yüksek olduğu bir süreçtir (Aslan, Aktaş, ve Akgür, 2023). Bu riskli davranışlardan biri olan madde kullanımının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nde ergenlik dönemindeki yaygınlığına dikkat çeken sınırlı sayıda çalışmaya bakıldığında, 1996 – 2011 yılları arasında öğrencilerin yaşam boyu tütün kullanım oranı %26,8-47,2, alkol kullanım oranı %75,6-85,9 arasında bulunmuştur (Çakıcı ve ark., 2017). 2015-2019 yılını kapsayan KKTC'de 11. sınıf öğrencileriyle yapılan bir diğer çalışmada elde edilen veriler, 1996 – 2011 yıllarında yapılan araştırma sonucu ile karşılaştırılmış ve sigara kullanım oranı yükselirken alkol kullanım oranının düştüğü bildirilmiştir (Çakıcı ve ark., 2019). Alkol ve Uyuşturucu Kullanımına Yönelik Avrupa Okul Anketi Projesi (ESPAD), (2020) araştırmalarında ilk kez erken dönemde madde denendiğini ortaya koymuştur. 18 yaş ve altı lise öğrencilerinde alkol ve sigaranın aşırı kullanımı ile gelişen bağımlılık ve diğer maddelerin kullanımı, üzerinde durulması gerekli olan önemli sosyal bir sorun olmaktadır (Taylan ve Genç, 2017). Bu bağlamda önleme çalışmalarında ergenlerin önemli bir noktada yer aldığı görülmektedir (Çakıcı ve ark., 2014).

Ergenin maddeye başlama ve devam etme sürecinde akran ilişkisinin oldukça güçlü bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir (Akkuş ve ark., 2017; Li ve ark., 2017; Yaman, 2021). Bir diğeri ile kurulan yakın ilişki, hayatın

her aşamasında büyük bir etkiye sahip olmakla birlikte ergenlik döneminde daha önemli ve kritik bir hale gelmektedir (Marcia, 1980). Bu durumda akranlarla kurulan ilişkilerin niteliği, bireyi istendik ve olumlu yönde işlevsel davranışlara yönlendirebileceği gibi yaşadığı zorlukların ve problemlerin de eşlik etmesiyle birlikte kişiyi istenmeyen davranış ve alışkanlıklara da yönlendirebilmektedir (Ateşpolat ve Yıldız Bıçakçı, 2020). Bu dönemde birtakım ilişkisel değişiklikler yaşayan ergenin, akran grubu tarafından kabul görme arzusunun yanında merak ve özentî duygusunun da madde kullanımında en yaygın nedenler arasında gösterildiği bildirilmiştir (Erincik, Çelikay Söyler, ve Gürbüz, 2022). Bu durumun en önemli sebebi bireyin akran grubu içerisinde madde kullanan bir arkadaşının bulunmasıdır (Şeker ve Yılmaz Irmak, 2020). Madde kullanımı ile ilgili çalışmalarda bu faktörler ele alınırken bağlanma stilleri de aynı yönde incelenen değişkenlerden biridir.

Bağlanma, bakım verenle çocuk arasında kurulan duygusal yönden devamlılığı olan bir bağıdır (Aydoğdu ve Olcay Çam, 2013). Literatürde bağlanma ilişkisi ve niteliği bireyin yaşamına yön veren; onun duygu, düşünce ve davranışının yanında diğerleri ile kurulacak ilişkilerinde de bir belirleyici olabileceği şeklinde değerlendirilmektedir (Berber Çelik, 2018). Erken çocuklukta kurulan bağlanma ilişkisini inceleyerek kuramını oluşturan ve bu alanda öncü olan John Bowlby ve Kanadalı psikolog Mary Ainsworth'ün (1978) araştırmalarında ergenler ile yetişkinlikte bağlanma biçimlerini incelemişlerdir (Gül, 2023). Bartholomew ve Horowitz'in (1991) araştırmaları ile bağlanma kavramını geliştirerek, güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanma olarak dörtlü bağlanma modeli tanımlamıştır (Yazıcı Çelebi, 2017). Bowlby, kuramında çocuğun psikolojik olarak sağlıklı olması için bakım verenle kurulan ilişkinin güvenli olmasının önemini vurgular (Türk ve Karaaziz, 2020). Dengeli ve kaliteli olan bağlanma ilişkisi çocuk için keşif anında güvenli bir üs, stres ve

tehlike anında korunaklı bir sığınak görevi görmektedir. Aksi takdirde çocuk korunmak için alternatif yollar ve çareler arayacaktır. Güvensiz bağlanma ile ilişkili olan bu durum, başta bağımlılık olmakla beraber birçok olumsuz durum ve davranışa etken olabilmektedir (Sümer, Oruçlular, ve Çapar, 2015). Yapılan çalışmalarda güvensiz bağlanan bireylerde stres yaşama durumlarında maddeye yönelme olasılığının daha yüksek olduğu bildirilmiştir (Yıldız, Çiftçi, ve Yalçın, 2020). Alkol, sigara gibi bağımlılık yapıcı maddelerin veya diğer yasaklı maddelerin kullanımını bir bağlanma bozukluğu olarak ele alan çalışmalar bulunmaktadır (Bülbül ve Odacı, 2018).

Sümer, Oruçlular ve Çapar (2015), bağlanma ve bağımlılığı kuramsal çerçevede ele alan derleme çalışmasında; güvenli bağlanma ilişkisi ile gelişen olumlu tutum ve davranışlar, bağımlılığa karşı koruyucu bir etken olurken güvensiz bağlanmanın ise bağımlılıkta risk faktörü oluşturacağı bulunmuştur. Ayrıca korkulu ve kaçınan bağlanmada ise, madde kullanımının daha yaygın olduğuna işaret edilmiştir.

Tüm bunlar dikkate alındığında bu çalışmada ergenlerde akran ilişkileri ve bağlanma stilleri ile alkol/sigara kullanımı arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma ergenlik döneminde madde kullanımı üzerine kritik bir katkı sağlamayı hedefleyerek; risk grubunda olan ergenlerde bağımlılık yapıcı maddelerin kullanım oranlarını tespit etmeyi, farklı değişkenlerle (cinsiyet, yaş, anne-baba eğitim düzeyleri, aile gelirleri, sigara/alkol bilgilendirme etkinliklerine katılımları vb.) etken faktörleri belirlemeyi, sorunun boyutunu görmeyi ve buna yönelik çalışmalarla önleme politikaları sunulması konusunda destek olmayı amaçlamıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Ergenlik döneminde alkol sigara kullanımı gibi bağımlılık yapıcı maddelerin kullanım davranışı ile ilişkili olabileceği varsayılan değişkenlerin ele alındığı bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini KKTC Mağusa ilinde 2022-2023 eğitim ve öğretim yılında bir devlet lisesinde öğrenim gören 1200 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini lise 9. 10. 11 ve 12. Sınıf düzeylerinde, %54.26'sı (n = 242) kadın, %45.74'ü (n = 204) erkek toplam 446 öğrenciden oluşmaktadır.

Araştırma Süreci ve Etik

Araştırmanın başlatılması ve sürdürülebilmesi için Doğu Akdeniz Üniversitesi (DAÜ), Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu (BAYEK) tarafından 03.01.2023 tarihinde ve ETK00-2023-0023 sayılı "129" nolu karar ile etik onay alınmıştır.

Araştırma ve ölçeklerin uygulanması için Milli Eğitim Bakanlığı'ndan (MEB) gerekli izinler alınarak, uygulamanın yapılacağı okul müdürü ile görüşülmüştür. Öğrenci veli onamları alınarak, anket uygulaması esnasında katılımcılara araştırmanın amacı ve gönüllülük esasına dayalı olduğu anlatılmış, gönüllü olur onamları alınmıştır. Ayrıca katılımcılara gizlilik ilkesi detaylıca anlatılmış, okul idaresi ve ebeveynlere herhangi bir bilgi verilmeyeceğinin güvencesi verilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan bu form, literatürde benzer çalışmalar incelenerek ve uzman görüşüne başvurulmuş hazırlanmıştır. Form, öğrencilerin sınıfı, yaş, cinsiyet, ebeveynlerinin çalışma durumu, eğitim durumu, aile tipi, katılımcıların alkol sigara kullanım durumlarına ilişkin soruları içeren toplam 40 maddeden oluşmaktadır.

Akran İlişkileri Ölçeği (AİÖ)

Çocuklar ve ergenlerde yakın arkadaşların ilişki niteliğini değerlendirmeyi amaçlayan taslak maddeler, Bukowski ve arkadaşları (1994) tarafından ölçeğe çevrilmiştir. AİÖ'nin Türkçeye uyarlanması çalışması ile psikometri özellikleri incelenmiştir. Elde edilen bulgulara bağlı olarak ölçeğin geçerliliği; 22 maddelik ve beş alt boyutlu ölçme aracı modeline uygulanan doğrulayıcı faktör analizine göre uyum iyiliği indeksleri değerlerinin yeterli olduğu görülmektedir (S-Bx2/sd = 669.12/199, p = .00, RMSEA = .063, CFI = .97, GFI = .88, NNFI = .96). Ölçeğin güvenilirlik çalışmasına göre ise iç tutarlık katsayıları ve alt boyutları .66 ile .86 arasında değişmektedir. Ölçeğin geneline göre ise iç tutarlık katsayısı .85 olduğu bulunmuştur (Erkan Atik ve ark., 2014).

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği (ÜBSÖ)

Bu ölçme aracı; güvenli, kaçınan, kaygılı-kararsız bağlanma stili alt boyutları ile literatürde öne çıkmaktadır. Aynı zamanda ölçekte ters madde bulunmamakla beraber, ölçeğin Cohen Kappa uyuma ölçümü değeri 87 ve içerik geçerliği ise 72'dir. Bu bağlamda ölçeğin güvenilirlik analizi sonucunda ise kaçınan, güvenli ve kaygılı-kararsız bağlanma stilleri için belirlenen Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları da .80, .69 ve .71 değerlerinde bulunmuştur. Ölçek 18 madde ve üç boyut altında tutarlı olarak 5'li likert şeklinde ayarlanmıştır (Erzen, 2016).

Veri Analizi

Araştırmada toplanan anketlerin Statistical Package for Social Sciences (SPSS 25,0) programı ile analizi yapılmıştır. Anketlerdeki verilerin analizinde ikili gruplarda farklılıkların ortalamasının karşılaştırılmasında "t" testi, ikiden fazla olan gruplarda farklılıklarının olup olmadığının tespiti için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Matematiksel olarak farklı bulunan durumlarda ise bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının test edilmesinde ise hipotez testlerinden parametrik test uygulanmıştır. Veriler normal dağılıma uygundur. Bu uygunluk Kolmogorov-Smirnov testi ile belirlenmiştir. Bağımlı değişken olan alkol sigara kullanım durumlarının karşılaştırılmasında ise "k" kare testi kullanılmıştır. Alkol sigara kullanımına etki eden değişkenlerin yordayıcılığının tespiti için lojistik regresyon analizinden yararlanılmıştır. Sonuçlar bulgular kısmında verilmiştir.

Bulgular**Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Sigara Kullanma Durumlarının Karşılaştırılması**

	Kullanan		Kullanmayan		X²	P
	N	%	N	%		
Sınıf						
9. sınıf	34	25,76	98	74,24	2,722	0,436
10. sınıf	33	30,28	76	69,72		
11. sınıf	54	33,75	106	66,25		
12. sınıf	16	35,56	29	64,44		
Cinsiyet						
Kız	71	29,34	171	70,66	0,473	0,492
Erkek	66	32,35	138	67,65		
Anne eğitim düzeyi						
İlkokul ve altı	31	34,07	60	65,93	0,878	0,831
Ortaokul	18	27,27	48	72,73		
Lise	59	30,73	133	69,27		
Üniversite ve üzeri	29	29,90	68	70,10		
Baba eğitim düzeyi						
İlkokul ve altı	30	41,67	42	58,33	7,636	0,054
Ortaokul	19	21,84	68	78,16		
Lise	52	29,38	125	70,62		
Üniversite ve üzeri	36	32,73	74	67,27		
Aile tipi						
Çekirdek aile	102	30,09	237	69,91	7,307	0,026*
Geniş aile	13	22,03	46	77,97		
Parçalanmış aile	22	45,83	26	54,17		
Aile gelir durumu						
Düşük ve orta	55	35,71	99	64,29	3,003	0,223
İyi	63	27,39	167	72,61		
Yüksek	19	30,65	43	69,35		
Sigara bilgilendirme etkinliklerine katılım						
Katılan	82	28,67	204	71,33	1,568	0,210
Katılmayan	55	34,38	105	65,63		
Sigara ve alkol konusyla ilgili eğitim alma						
Alan	77	27,80	200	72,20	2,928	0,087
Almayan	60	35,50	109	64,50		

* $p < 0,05$ (Ki kare testi)

Tablo 1’de katılımcıların sigaraya başlama ve deneme yaşı en düşük 11-12 en yüksek 15-16 yaş ve üstü olduğu bildirilmiştir. %30,72’sinin sigara içtiği, bunların %30’unun sosyal çevre ve arkadaş grubu, %22,86’sinin aile sorunları ve yalnızlık, %18,57’sinin merak, %18,57’sinin keyif ve zevk, %5,71’inin okul sorunları ve

stres, %4,29’unun büyümek gibi nedenlerle sigaraya başladığı belirlenmiştir. Aile tipi değişkenine göre, sigara kullanım durumları istatistiksel olarak farklılaşmaktadır ($p < 0,05$). Parçalanmış aileye sahip öğrencilerin sigara kullanım oranı çekirdek ve geniş aileye sahip öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 2. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Alkol Kullanma Durumlarının Karşılaştırılması

	Alkol Kullanımı				X ²	P
	Kullanan		Kullanmayan			
	N	%	N	%		
Sınıf						
9. sınıf	64	48,48	68	51,52	18,163	0,000*
10. sınıf	72	66,06	37	33,94		
11. sınıf	111	69,38	49	30,63		
12. sınıf	21	46,67	24	53,33		
Cinsiyet						
Kız	148	61,16	94	38,84	0,251	0,616
Erkek	120	58,82	84	41,18		
Anne eğitim düzeyi						
İlkokul ve altı	37	40,66	54	59,34	23,216	0,000*
Ortaokul	35	53,03	31	46,97		
Lise	128	66,67	64	33,33		
Üniversite ve üzeri	68	70,10	29	29,90		
Baba eğitim düzeyi						
İlkokul ve altı	37	51,39	35	48,61	5,560	0,135
Ortaokul	47	54,02	40	45,98		
Lise	114	64,41	63	35,59		
Üniversite ve üzeri	70	63,64	40	36,36		
Aile tipi						
Çekirdek aile	195	57,52	144	42,48	5,551	0,062
Geniş aile	37	62,71	22	37,29		
Parçalanmış aile	36	75,00	12	25,00		
Aile gelir durumu						
Düşük ve orta	81	52,60	73	47,40	7,899	0,019*
İyi	142	61,74	88	38,26		
Yüksek	45	72,58	17	27,42		
Alkol bilgilendirme etkinliklerine katılım						
Katılan	164	57,34	122	42,66	2,509	0,113
Katılmayan	104	65,00	56	35,00		
Sigara ve alkol konusuyla ilgili eğitim alma						
Alan	174	62,82	103	37,18	2,265	0,132
Almayan	94	55,62	75	44,38		

* $p < 0,05$ (Ki kare testi)

Tablo 2’de öğrencilerin %60,09’unun alkol kullandığı ve bunların %51,87’sinin merak, %11,94’ünün arkadaş etkisi, %13,81’inin sıkıntı gidermek, %9,33’ünün büyüme nedeniyle alkol kullandığı belirtilmiştir. Alkol kullanımının sınıf düzeyine göre farklılaştığı görülmüştür ($p < 0,05$). 10. ve 11. sınıf öğrencilerinin alkol kullanım oranının 9. ve 12. sınıf öğrencilerden fazla olduğu saptanmıştır. Anne eğitim durumuna göre, annesi

üniversite ve üzerinde eğitime sahip ergenlerin alkol kullanımının, anne eğitim düzeyi düşük olan ergenlerden daha fazla olduğu bulunmuştur ($p < 0,05$). Aile gelir düzeyi ile alkol kullanımı arasında önemli fark olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Aile geliri yüksek olan öğrencilerde alkol kullanımı, düşük ve orta gelirli öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 3. Öğrencilerin (ÜBSÖ) ve (AİÖ) Ölçek Puanlarının Sigara Kullanım Durumlarına Göre Karşılaştırmaları.

	Sigara kullanımı	N	$\bar{x}$	S	T	P
ÜBSÖ-Güvenli bağlanma	Kullanan	137	17,54	3,79	-2,589	0,010*
	Kullanmayan	309	18,53	3,72		
ÜBSÖ-Kaçınan bağlanma	Kullanan	137	19,32	7,42	1,746	0,081
	Kullanmayan	309	18,21	5,57		
ÜBSÖ-Kaygılı-Kararsız bağlanma	Kullanan	137	18,19	4,82	2,715	0,007*
	Kullanmayan	309	16,88	4,65		
AİÖ-Birliktelik	Kullanan	137	14,17	3,41	0,644	0,520
	Kullanmayan	309	13,94	3,43		
AİÖ-Çatışma	Kullanan	137	14,47	4,43	-0,784	0,433
	Kullanmayan	309	14,80	3,99		
AİÖ-Yardım	Kullanan	137	22,07	4,02	-0,230	0,818
	Kullanmayan	309	22,17	3,84		
AİÖ-Koruma	Kullanan	137	16,19	3,75	0,411	0,681
	Kullanmayan	309	16,04	3,50		
AİÖ-Yakınlık	Kullanan	137	20,00	4,40	-0,057	0,954
	Kullanmayan	309	20,03	4,40		

* $p < 0,05$ (t testi)

Tablo 3’de sigara kullanan öğrencilerin güvenli bağlanma faktöründen aldıkları puanlar, sigara kullanmayan öğrencilerden düşüktür. Sigara kullanan öğrencilerin Kaygılı-Kararsız bağlanma faktöründen aldıkları puanlar

ise sigara kullanmayan öğrencilerden fazladır. Öğrencilerin sigara kullanımı ile AİÖ puanlarının arasında fark yoktur ($p > 0,05$).

Tablo 4. Öğrencilerin (ÜBSÖ) ve (AİÖ) Ölçek Puanlarının Alkol Kullanım Durumlarına Göre Karşılaştırmaları.

	Alkollü içecek kullanımı	N	$\bar{x}$	S	T	P
ÜBSÖ-Güvenli bağlanma	Kullanan	268	18,05	3,86	-1,241	0,215
	Kullanmayan	178	18,50	3,60		
ÜBSÖ-Kaçınan bağlanma	Kullanan	268	18,44	5,86	-0,464	0,643
	Kullanmayan	178	18,72	6,72		
ÜBSÖ-Kaygılı-Kararsız bağlanma	Kullanan	268	17,54	5,09	1,397	0,163
	Kullanmayan	178	16,90	4,12		
AİÖ-Birliktelik	Kullanan	268	14,52	3,36	3,935	0,000*
	Kullanmayan	178	13,24	3,37		
AİÖ-Çatışma	Kullanan	268	14,72	4,20	0,167	0,868
	Kullanmayan	178	14,66	4,02		
AİÖ-Yardım	Kullanan	268	22,71	3,58	3,890	0,000*
	Kullanmayan	178	21,27	4,19		
AİÖ-Koruma	Kullanan	268	16,57	3,46	3,568	0,000*
	Kullanmayan	178	15,35	3,63		
AİÖ-Yakınlık	Kullanan	268	20,45	4,27	2,571	0,010*
	Kullanmayan	178	19,37	4,52		

* $p < 0,05$ (t testi)

Tablo 4’de öğrencilerin alkol kullanım durumları ile ÜBSÖ alt boyutlarına göre istatistiksel açıdan önemli farklar olmadığı görülürken ($p > 0,25$), AİÖ’nin Birliktelik, Yardım, Koruma ve Yakınlık faktörleri puanları arasında

farklar olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Alkol kullanan öğrencilerin bu faktörlerinden aldıkları puanlar, alkol kullanmayanlara göre fazladır. AİÖ-Çatışma faktörü puanları arasında ise fark saptanmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 5. Öğrencilerin (ÜBSÖ) ve (AİÖ) Ölçek Puanlarının Sigara Kullanma Durumlarını Yordayıcılığı.

	B	Std. Hata	P	Beklenen(β) (Olasılık Oranı)	95,0% G.A. Alt	Üst
ÜBSÖ-Güvenli bağlanma	-0,059	0,029	0,041*	0,943	0,891	0,997
ÜBSÖ-Kaçınan bağlanma	0,015	0,017	0,396	1,015	0,981	1,050
ÜBSÖ-Kaygılı-Kararsız bağlanma	0,046	0,024	0,055	1,047	0,999	1,098
AİÖ-Birliktelik	0,025	0,037	0,494	1,026	0,954	1,103
AİÖ-Çatışma	-0,008	0,026	0,770	0,992	0,944	1,044
AİÖ-Yardım	-0,009	0,037	0,806	0,991	0,921	1,066
AİÖ-Koruma	0,038	0,045	0,402	1,038	0,951	1,134
AİÖ-Yakınlık	-0,015	0,034	0,666	0,986	0,923	1,053

* $p < 0,05$ (Lojistik regresyon analizi)

Tablo 5’de ÜBSÖ’nin Güvenli bağlanma faktörünün öğrencilerin sigara kullanma durumlarını istatistiksel açıdan önemli olarak negatif yönde yordadığı belirlenmiştir ($p < 0,05$). Buna göre Güvenli bağlanma

faktöründen aldıkları puanların 1 birim artması bu riski %5,7 azaltmaktadır. AİÖ puanlarının sigara kullanma durumlarını istatistiksel açıdan önemli şekilde yordamamaktadır ($p > 0,05$).

Tablo 6. Öğrencilerin (ÜBSÖ) ve (AİÖ) Ölçek Puanlarının Alkol Kullanma Durumlarını Yordayıcılığı

	B	Std. Hata	P	Beklenen(β) (Olasılık Oranı)	95,0% G.A. Alt	Üst
ÜBSÖ-Güvenli bağlanma	-0,081	0,026	0,002*	0,922	0,877	0,970
ÜBSÖ-Kaçınan bağlanma	-0,023	0,016	0,170	0,978	0,947	1,010
ÜBSÖ-Kaygılı-Kararsız bağlanma	0,019	0,021	0,364	1,019	0,979	1,061
AİÖ-Birliktelik	0,063	0,035	0,071	1,065	0,995	1,140
AİÖ-Çatışma	-0,001	0,023	0,951	0,999	0,955	1,044
AİÖ-Yardım	0,041	0,034	0,222	1,042	0,976	1,113
AİÖ-Koruma	0,049	0,042	0,249	1,050	0,966	1,141
AİÖ-Yakınlık	-0,027	0,032	0,411	0,974	0,914	1,038

* $p < 0,05$ (Lojistik regresyon analizi)

Tablo 6’da öğrencilerin ÜBSÖ-Güvenli bağlanma faktörünün alkol kullanma durumlarını istatistiksel açıdan önemli ve negatif yordayıcısı olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Güvenli bağlanma faktöründen alınan puanların 1 birim artması alkol kullanım riskini %7,8 azaltmaktadır. Öğrencilerin AİÖ puanlarının alkol kullanım durumlarını istatistiksel olarak yordamamaktadır ($p > 0,05$).

Tartışma

Akran ilişkileri ve bağlanma stilleri ile alkol sigara kullanımı arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada öncelikli olarak öğrencilerin sosyo-demografik değişkenlere göre sigara kullanım durumları incelenmiş ve öğrencilerin %30,72’sinin bir kez bile olsa sigara kullandığı belirlenmiştir. Çakıcı ve ark., (2017) yaptıkları araştırmanın bulgusu, bu çalışma ile paralellik göstermektedir. Öğrencilerin cinsiyet, baba eğitimleri, aile tipi ve alkol/sigara bilgilendirme etkinliklerine katılımları ile sigara kullanımında istatistiksel açıdan önemli farklar ortaya koyarken, alkol kullanımında fark gözlenmemiştir. Chimwamurombe (2011), araştırmasında alkol ve sigara kullanımına ilişkin eğitim alınmış olsa dahi bunun etken rol oynamadığını saptayarak farklı bir sonuç ortaya koymuştur.

Bu çalışmada parçalanmış ailede büyüyen öğrencilerin sigara içme oranı, çekirdek ve geniş ailede büyüyen öğrencilerden daha fazla olduğu bulunmuştur. Genç ve ark., (2017) yaptıkları araştırma ile bu sonucu desteklemektedir. Bu durum çatışmalı, gergin ve sorunlu

bir aile ortamında yaşamaya maruz kalan çocuğun psikolojik sorunlarını giderme amaçlı madde kullanımına yönelebilecekleri şeklinde yorumlanabilir.

Mevcut çalışmada sigara kullanımı ve deneme yaşı en düşük 11-12, en yüksek 15-16 yaş ve üstü olduğu bulunmuştur. Literatürde bu sonuçları destekler nitelikte çalışmalar bulunmaktadır (Çakıcı ve ark., 2017; Öztürk ve ark., 2015). Ancak Karatay ve Kubilay (2004) sigara kullanım yaşının 11 ve altı olduğunu belirten çalışması ile farklı bir sonuç ortaya koymuştur.

Öğrencilerin alkol kullanım düzeyleri demografik özelliklerine göre irdelendiğinde %60,09’unun alkol kullandığı ve bu kullanımda en büyük etkenin merak ve arkadaş etkisi olduğu tespit edilmiştir. Can (2007) tarafından ortaokul öğrencileriyle, Karatay ve Kubilay (2004) tarafından ise lise öğrencileri ile yapılan çalışmalarda en büyük etkenin ‘merak’ duygusu olduğu bildirilmiştir. Erdemar ve Kurupınar (2014), bağımlılık yapıcı madde kullanımında en büyük etkenin ‘arkadaş’ etkisi olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmalar mevcut çalışmadaki sonuçlarla tutarlılık göstermektedir. Yapılan araştırmaya göre lise öğrencileri arasında alkol kullanımının daha yüksek olduğu görülmüştür. Güler ve ark. (2009) çalışmasında, lise öğrencileri arasında alkol kullanım oranının daha düşük olduğunu bildirerek farklı bir sonuç ortaya koymuştur. Öz ve Alkevlı (2018) üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmada, öğrencilerin %44,2’sinin alkol kullanımına lise yıllarında başladıklarını bildirmiştir. Alaçam ve ark. (2015)

öğrencilerde alkol sigara kullanımının benzer şekilde arttığını belirtmişlerdir. Çalışma sonuçları, mevcut çalışma ile karşılaştırıldığında zamanla sigara kullanımı azalırken alkol kullanımında artışın olması, lise çağı ergenlerinde alkol kullanımı için riskin yüksek olduğunu bize göstermektedir.

Alkol kullanımının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre farklılaştığı bulunmuştur. 10. ve 11. sınıf öğrencilerinin alkol kullanım oranlarının, 9. ve 12. sınıf öğrencilerden fazla olduğu görülmüştür. Erdemir ve Kurupınar (2014), Bülbül ve Odacı (2018) mevcut sonuçla tutarlı olarak lise çağı ergenlerinde sınıf düzeyinin madde kullanımıyla anlamlı farkını ortaya koymuşlardır. Mevcut çalışmada alkol kullanımının sınıf düzeyine göre farklılaşması, 10. ve 11. sınıf öğrencilerinde akran ilişkilerinin daha yoğun yaşandığı bir dönemde olmaları ile ilişkili olabileceği öngörülmektedir.

Araştırmada yüksek gelirli ailesi olan öğrencilerde alkol kullanımını, orta ve düşük gelirli aileye sahip öğrencilerden yüksek olduğu ve aynı zamanda anne eğitim durumuna göre de farklılaştığı görülmüştür. Literatürde her iki sonucu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Yıldız, 2009; Ögel ve ark., 2001; Karayağız Muslu ve Aygün, 2017). Akkuş ve ark. (2017) yaptıkları araştırmada sosyoekonomik (SED) düzeye göre alkol-sigara kullanımının farklılaştığını, alkol kullanımının SED’i yüksek öğrencilerde daha yüksek olduğunu bildirmişlerdir. Özmen ve Kubanç (2013) yapmış oldukları çalışmada madde kullanan çocukların ailelerinin SED’i düşük ve ebeveynlerin alt eğitim düzeyinde olduğu bulgusu ile farklı bir sonuç ortaya koymuşlardır. Bu sonuç, alım gücünün ve çeşitli olanakların sunulması, yüksek gelirin bu davranışların artmasına imkân sağlaması ve ayrıca hoşgörülü, izin verici ebeveynlerin varlığıyla da açıklanabilir (Şeker ve Yılmaz Irmak, 2020).

Çalışmada, sigara kullanan öğrencilerin güvenli bağlanma düzeyleri, sigara kullanmayan öğrencilerden düşük bulunmuştur. Sigara kullanan öğrencilerin kaygılı-kararsız bağlanma düzeyleri sigara kullanmayan öğrencilerden fazla olduğu saptanırken; kaçınan bağlanma düzeylerinde fark bulunamamıştır. Wise ve ark. (2017) yaptıkları çalışmada korkulu/kaygılı ve kaçınan bağlanma stilleri ile sigara kullanımı arasında ilişki olduğunu, sigara kullanmayan katılımcılarda güvenli bağlanma stillerinin daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Kinley ve Reyno (2013) yapmış oldukları çalışmada kaçınma ve kaygılı bağlanma stili olan bireylerin stres altında olduklarında sigara kullanımını arttırdıklarını ortaya koymuşlardır. Her iki çalışma da güvenli bağlanmanın, madde kullanımında koruyucu bir faktör olduğunu ortaya koyarak bu sonucu desteklemektedir.

Katılımcıların sigara kullanım durumlarının akran ilişkilerine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Literatürde sigara kullanımında akran ilişkilerinin etken olduğunu ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Talu ve Gümüş, 2020; Satan, 2011).

Bağlanma stilleri alt boyutlarının alkol kullanımında fark oluşturmadığı saptanmıştır. Literatürde bazı çalışmalar alkol kullanımının bağlanma stiline etkilendiğini bildirerek farklı bir sonuç ortaya koymuştur (Akhan Ulaş, 2014; Iglesias ve ark., 2014; Bülbül ve Odacı, 2018; Cömert ve Ögel, 2014). Bu çalışmada saptanan ilgili sonucun, katılımcıların demografik özelliklerinin benzer olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Akran ilişki düzeylerinin alkol kullanma durumlarına göre incelendiğinde farklılaştığı görülmüştür. Alkol kullanan öğrencilerin AİÖ’nin birliktelik, yardım, koruma ve yakınlık düzeylerinin alkol kullanmayan öğrencilere göre fazla olduğu görülmektedir. Şeker ve Yılmaz Irmak (2020) ve Yalman (2019) araştırmalarıyla bu sonucu desteklemektedir.

Akran ilişkilerinin alt boyutu olan çatışma düzeyinde ise öğrencilerin alkol kullanımına fark yaratmadığı tespit edilmiştir.

Öğrencilerin ÜBSÖ’nin alt boyutu olan güvenli bağlanma puanı, alkol ve sigara kullanımını istatistiksel verilere göre önemli ve negatif yönde yordamaktadır. Kaçınan ve kaygılı-kararsız bağlanma düzeylerinin hem alkol hem de sigara kullanma durumlarını önemli düzeyde yordamadığı tespit edilmiştir. Yıldız, Çiftçi, ve Yalçın, (2020) yapmış oldukları çalışmada ergenlerde madde kullanımının, en sık kaçınan-kayıtsız tip olan güvensiz bağlanma stilinde %48 oranıyla bulunduğu belirterek farklı bir sonuç ortaya koymuşlardır. Literatüre bakıldığında, Nakhoul ve ark., (2020), Erincik ve ark., (2022) bu çalışmayla tutarlı şekilde araştırmalarında güvenli bağlanma stilleri ile madde kullanımı arasında negatif yönde ilişki olduğunu bildirmişlerdir. Hayre ve ark., (2019), Coffman ve Swank (2021), yaptıkları çalışmada güvensiz bağlanmanın psikolojik kötü muamele ile alkol sigara kullanımını arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda olumlu bağlanma stillerine sahip bireylerin sağlıklı baş etme yöntemlerinin daha gelişmiş olabileceği düşünülebilir.

Öğrencilerin akran ilişki düzeylerinin alkol ve sigara kullanımını yordamadığı bulunmuştur. Bu çalışmanın aksine yapılan bazı araştırmalar akran ilişkilerinin sigara kullanımını pozitif yönde yordadığını ortaya koymaktadır (McVicar ve Polanski, 2014; Erdemir ve ark., 2006).

Sonuç ve Öneriler

Değerlendirilen bulgular göre, “Kimler daha çok alkol ve sigara gibi bağımlılık yapıcı maddeleri kullanım davranışı gösterir?” sorusu; ekonomik düzeyi yüksek ailede yetişen, anne eğitim düzeyi yüksek olan, parçalanmış aileye sahip olan, arkadaş ilişkilerinde birliktelik, yardım, koruma ve yakınlık düzeyleri yüksek olanlar şeklinde cevaplanabilir. Bu sonuçlara göre, akran ilişkileri arttıkça alkol kullanımının da arttığı sonucu ortaya konmuştur. Chimwamurombe (2011) araştırmasında akran ilişkilerinin ve baskısının, alkol kullanımında etken olduğunu ifade etmektedir. Araştırmada ergenler tarafından sigara, alkol, uyuşturucu ve benzeri maddelerin kullanımının olumsuz etkileri bilinmesine karşın kullanılmaya devam edilme sebebinin bilgi eksikliğinden değil ergenlerin akran ilişkilerinden kaynaklandığı sonucu yapılan bulgular ile paralellik göstermektedir. Araştırmada öğrencilerin alkol kullanımındaki önemli nedeni merak olarak tespit edilirken, alkol kullanımının sigara kullanımına göre çoğunlukta olduğu saptanmıştır.

Diğer önemli bir sonuç, alkol-sigara gibi bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımının en güçlü ve negatif yönde yordayıcısı güvenli bağlanma ilişkisi olmuştur. Buna benzer olarak Akhan (2014), hemşirelik öğrencilerinin katılımıyla yaptığı çalışmasında bağlanma stiline, alkol ve sigara kullanımı gibi alışkanlıkları etkilediğini ifade etmiştir. Bağlanma stillerinin madde kullanımı ile bağımlılığın gelişimindeki önemli faktörlerden biri olduğu görülmüştür. Dolayısıyla bu tür araştırmalar farklı

dönemlerde ve farklı yaş grupları ile boylamsal olarak yapılması önerilmektedir. Söz konusu ergenlerin akran ilişkileri de göz önüne alınarak riskli durumlarda okul, ergen ve ailesini de içine alan çeşitli araçlarla (görüşme, sportif faaliyet, tiyatro etkinlikleri ve müzik, kitap vb.) müdahale çalışmalarında bulunulması etkili olabilir. Bu müdahale çalışmalarında akran ilişkilerinde ebeveynlerin daha etkin rol almalarının sağlanması, ebeveyn eğitimleriyle ergen ve anne-baba ilişkisinin güçlendirilmesi tavsiye edilmektedir.

Beyannameleler

Araştırmamıza başlamadan ilk olarak Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından tarih 03.01.2023 ve 2022/129 sayılı toplantısında etik onay alınmıştır.

Yayın İzni

Uygulanamaz.

Veri ve Materyallerin Mevcudiyeti

Uygulanamaz.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Finansman

Uygulanamaz.

Yazar Katkıları

EKD çalışmanın tasarımını oluşturmuş ve veri toplama aşamasını yürütmüştür. SK verileri analiz etmiş ve yorumlamıştır. EKD makalenin taslağını oluşturmuş ve revizyonunu üstlenmiştir. Tüm yazarlar makalenin son halini okumuş ve onaylamıştır.

Kaynaklar

- Akhan Ulaş, L. (2014). Hemşirelik öğrencilerinin bağlanma stillerinin belirlenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 4(3), 191-196.
- Akkuş, D., Karaca, A., Konuk Şener, D., & Ankaralı, H. (2017). Lise Öğrencileri Arasında Sigara ve Alkol Kullanma Sıklığı ve Etkileyen Faktörler. *Anadolu Klinikler*, 22(1), 36-45.
- Alaçam, H., Korkmaz, A., Muharrem, E. F., Şengül, C. B., & Şengül, C. (2015). Pamukkale Üniversitesi öğrencilerinde alkol ve sigara bağımlılığı taraması. *Pamukkale Tıp Dergisi*(2), 82-87.
- Aslan, R., Aktaş, A., & Akgür, S. A. (2023). Çocuk ve Ergenlerde Madde Kullanımı ve Adli Toksikolojik Analizler. *Bağımlılık Dergisi*, 24(1), 93-103.
- Ateşpolat, Y., & Yıldız Bıçakcı, M. (2020). Ergenlerin Akran İlişkisi ve Akran Zorbalık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(10), 1-13.
- Aydoğdu, H., & Olcay Çam, M. (2013). Madde Kullanım Bozukluğu Olan ve Olmayan Ergenlerin Bağlanma Stilleri, Anne Baba Tutumları ve Sosyal Destek Algıları Yönünden Karşılaştırılması. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 4(3), 137-144.
- Berber Çelik, Ç. (2018). Bağlanma Stilleri, Psikolojik İyi Oluş ve Sosyal Güvende Hissetme: Aralarındaki İlişki Ne? *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(25), 27-40.
- Bülbül, K., & Odacı, H. (2018). Lise öğrencilerinde umutsuzluk, bağlanma stili ve aile yapısının madde kullanma eğilimini yordama gücü. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 21, 360-369.
- Can, M. Ş. (2007). *İlköğretim 2. Kademe Öğrencilerinde Görülen "Madde Bağımlılığı" Alışkanlığı (Sakarya İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Chimwamurombe, M. (2011). *The influence of peer pressure on adolescent misbehaviour in schools*. Doctoral Dissertation, University of the Western Cape, Cape Town.
- Coffman, E., & Swank, J. (2021). Attachment Styles and the Family Systems of Individuals Affected by Substance Abuse. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 29(1), 102-108. doi:10.1177/1066480720934487
- Cömert, I. T., & Ögel, K. (2014). Madde Kullanan Ergenlerin Bağlanma Stilleri. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 1(1), 9-40.
- Çakıcı, M., Çakıcı, E., Karaaziz, M., Tutar, N., & Eş, A. (2014). KKTC'de Psikoaktif Maddelerin Kullanım Yaygınlıkları ve Risk Etkenleri. *Bağımlılık Dergisi*, 15(4), 159-166.
- Çakıcı, M., Ergün, D., Çakıcı, E., & Onur, Ç. (2017). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde lise öğrencileri arasında psikoaktif madde kullanım yaygınlığı ve risk etkenleri, 1996-2015. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 18(5), 428-437.
- Çakıcı, M., Ergün, D., Eş, A., Toprak, A., & Özer, H. (2019). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti lise öğrencilerinde psikoaktif madde kullanımının yaygınlığı ve risk etkenleri, 1996-2019. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 38-41.
- de la Torre-Luque, A., Ozeylem, F., & Essau, C. (2021). Prevalence of addictive behaviours among adolescents from 73 low-and middle-income countries. *Addictive Behaviors Reports*, 14, 1-7. doi:10.1016/j.abrep.2021.100387
- Erdem, G., Eke, C., Ögel, K., & Taner, S. (2006). Lise Öğrencilerinde Arkadaş Özellikleri ve Madde Kullanımı. *Bağımlılık Dergisi*, 7(3), 111-116.
- Erdem, G., & Kurupınar, A. (2014). Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen Madde Bağımlılığı Alışkanlığı ve Yaygınlığı: Bartın İli Örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 65-84.
- Erincik, A., Çelikay Söyler, H., & Gürbüz, A. N. (2022). Dokuzuncu Sınıf Lise Öğrencilerinde Madde Kullanımının Duygu Düzenleme ve Bağlanma Stilleri ile İlişkinin İncelenmesi. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(12), 1747-1764.
- Erkan Atik, Z., Çok, F., Esen Çoban, A., Doğan, T., & Güney Karaman, N. (2014). Akran İlişkileri Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(2), 433-446.
- Erzen, E. (2016). Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 17(3), 1-21.
- ESPAD Group. (2020). *ESPAD Report 2019: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. Publications Office of the European Union. Luxembourg: EMCDDA Joint Publications.
- Genç, Y., Taylan, H. H., Adıgüzel, Y., & Kutlu, İ. (2017). Aile İçi Şiddetin Ergenlerin Şiddet Eğilimlerine Etkisi: Antalya Liseleri Örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 7(2), 409-423.
- Gül, K. N. (2023). Bağımlılık, Bağlanma ve Öfke Kapsamında Bir Olgu Sunumu. *Pearson Journal Of Social Sciences & Humanitie*, 8(23), 237-246.
- Güler, N., Güler, G., Ulusoy, H., & Bekar, M. (2009). Lise öğrencileri arasında sigara, alkol kullanımı ve intihar düşüncesi sıklığı. *Cumhuriyet Tıp Dergisi*(31), 340-345.

- Hayre, R. S., Goulter, N., & Moretti, M. M. (2019). Maltreatment, attachment, and substance use in adolescence: Direct and indirect pathways. *Addictive Behaviors*, 90, 196-203.
- Iglesias, E. B., Fernandez del Rio, E., Calafat, A., & Fernandez-Hermida, J. R. (2014). Attachment and substance use in adolescence: A review of conceptual and methodological aspects. *Adicciones*, 26(1), 77-86.
- Karatay, G., & Kubilay, G. (2004). Sosyoekonomik Düzeyi Farklı İki Lisede Madde Kullanma Durumu ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 1(2), 57-70.
- Karayağız Muslu, G., & Aygün, Ö. (2017). Ergenlerin Riskli Sağlık Davranışlarının ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 10(4), 242-250.
- Kinley, J., & Reyno, S. (2013). Attachment style changes following intensive short-term group psychotherapy. *International Journal of Group Psychotherapy*, 63(1), 53-75.
- Li, J. J., Cho, S. B., Salvatore, J. E., Edenberg, H. J., Agrawal, A., Chorlian, D. B., . . . Dick, D. M. (2017). The Impact of Peer Substance Use and Polygenic Risk on Trajectories of Heavy Episodic Drinking Across Adolescence and Emerging Adulthood. *Alcohol Clinical and Experimental Research*, 41(1), 65-75.
- Marcia, J. (1980). Identity in Adolescence. J. E. Marcia içinde, *Handbook of Adolescent Psychology* (s. 159-187). New York: Wiley and Sons.
- McVicar, D., & Polanski, A. (2014). Peer effects in UK adolescent substance use: never mind the classmates? *Oxford Bull Econ Stat.*, 76(4), 589-604.
- Nakhoul, L., Obeid, S., Sacre, H., Haddad, C., Soufia, M., Hallit, R., . . . Hallit, S. (2020). Attachment style and addictions (alcohol, cigarette, waterpipe and internet) among Lebanese adolescents: a national study. *BMC Psychology*, 8(33), 1-10. doi:10.1186/s40359-020-00404-6
- Ögel, K., Tamar, D., Evren, C. & Çakmak, D. (2001). Lise Gençleri Arasında Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(1), 47-52.
- Öz, B., & Alkevi, A. (2018). Öğrencilerin Madde Kullanımı ve Bağımlılığında Etkili Olan Faktörlere Bakışının Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi: Çukurova Üniversitesi Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(39), 29-43.
- Özmen, F. & Kubanç, Y. (2013). Liselerde Madde Bağımlılığı - Mevcut Durum ve Önerilere İlişkin Okul Müdürleri ve Öğretmenlerin Bakış Açılı. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(3), 357-382.
- Öztürk, Y. E., Kırloğlu, M., & Kırac, R. (2015). Alkol ve Madde Bağımlılığında Risk Faktörleri. *Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 18(2), 97-118.
- Satan, A. (2011). Ergenlerde Akran Baskısı, Benlik Saygısı ve Alkol Kullanımı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*(34), 183-194.
- Sümer, N., Oruçular, Y., & Çapar, T. (2015). Bağlanma ve Bağımlılık: Kuramsal Çerçeve ve Derleme Çalışması. *Bağımlılık Dergisi*, 16(4), 192-209.
- Şeker, E., & Yılmaz Irmak, T. (2020). Ergenlerde Risk Alma Davranışları: Akran ve Aile İlişkileri ile Problem Çözme Becerisi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 23(46), 104-121.
- Talu, E., & Gümüş, G. (2020). Ergenlerde Akran Baskısı ve Riskli Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 390-403.
- Taylan, H. H., & Genç, Y. (2017). Liselerde Sigara, Alkol ve Uyuşturucu/Uçucu/Uyarıcı Madde Kullanım Eğilimleri: Kocaeli Örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(47), 180-199.
- Türk, M. E., & Karaaziz, M. (2020). Ergenlerde Sosyal Medya Kullanımının Bağlanma Stilleri, Akran İlişkileri ve Kişilik Bozuklukları İle İlişkinin İncelenmesi. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 3(5), 97-112.
- Wise, M. H., Weierbach, F., Cao, Y., & Phillips, K. (2017). Tobacco Use and Attachment Style in Appalachia. *Issues Ment Health Nurs.*, 38(7), 562-569.
- Yalman, E. (2019). Ebeveyn ve Akran İlişkilerinin Genç Kızlarda Madde Kullanımına Etkisi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 372-391.
- Yaman, Ö. M. (2021). *Türkiye'de Gençlik ve Bağımlılık: Bibliyometrik ve Tematik Bir Araştırma (1910-2020)*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Yazıcı Çelebi, G. (2017). Ergenlerde Sosyal Kaygı ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(5), 1729-1736.
- Yıldız, D., Çiftçi, A., & Yalçın, Ö. (2020). Bir ÇEMATEM kliniğinde yatan ergen hastalarda madde kullanım eğilimleri, psikososyal travmalar, psikiyatrik komorbiditeler ve cinsiyet farklılıkları. *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*(33), 190-202.
- Yıldız, E. (2009). *İzmir Liselerinde Sigara, Alkol, Madde Kullanım Yaygınlığı, Hazırlayıcı ve Koruyucu Faktörler*. Doktora Tezi, İzmir.